

FELNŐTT NŐK ÉS FÉRFIAK MENSTRUÁCIÓS ATTITÚDJÉNEK ÖSSZEHAJONLÍTÓ VIZSGÁLATA

Nyitrai Erika, Takács Szabolcs

KRE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszék, KRE Általános Lélektani és Módszertani
Tanszék

Kivonat

Cikksorozatunkban „A menstruáció pszichés vonatkozásai” (kutatósi engedély száma 333/2016/P és 333/2016/2/P) című 2016 őszétől szisztematikusan zajló kutatómunkának az eredményeit kezdjük bemutatni. Korábbi tanulmányunkban áttekintettük a felnőttek menstruációs attitűdjé feltárására használt kérdőíveket (Nyitrai, 2019), valamint bemutatuk a témában leggyakrabban használt kérdőív, a Menstrual Attitude Questionnaire (MAQ, Brooks-Gunn és Ruble, 1980) magyar változatát (MAQ-H, Nyitrai & Takács, 2019). Ennek a tanulmánynak a keretében a felnőtt nők és férfiak menstruációs attitűdjének összehasonlítása során kapott eredményeinket tárgyaljuk.

Egy nagyobb kérdőívesomag részeként az MAQ-H töltöttük ki 274 már és még menstruáló, hormonális fogamzásgátló eszközzel nem élő nővel és 101 férfival.

Eredményeink szerint a nők és a férfiak attitűdje hasonlít abban, ahogyan a menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozásról és a menstruációról, mint kellemetlen eseményről gondolkodnak. Ugyanakkor szignifikáns különbséget is találtunk a mintánkon: a nők kevésbé tartják gyengítő eseménynek a menstruációt, és kevésbé értenek egyet azzal, hogy a menstruáció bármely hatását tagadni kellene, mint a férfiak; valamint a nők inkább egyet értenek azzal, hogy a menstruáció természetes esemény, mint a férfiak.

Kulcsszavak: nők és férfiak menstruációs attitűdjének összehasonlítása

Abstract

In our series of articles 'The Psychic Aspects of Menstruation' (Research Licence Numbers: 333/2016/P and 333/2016/2/P) we intend to present the results of our systematic research going on since autumn 2016. In our earlier study we offered a survey of the questionnaires to measure the adults' attitude towards menstruation (Nyitrai, 2019), and presented the Hungarian version of the Brooks-Gunn's and Ruble's (1980) Menstrual Attitude Questionnaire, being the most frequently used in this issue (Nyitrai & Takács, 2019).

This study focusses on the comparison of the adult women's and men's attitudes towards menstruation and its results.

We asked 274 already and still menstruating women, who do not use any hormonal contraceptives and 101 men aged between 18 and 50 years to fill in the Hungarian version of the MAQ, as part of a greater questionnaire package.

According to our results women and men have a similar attitude concerning the changes of mood related to the menstruation and regarding it as an uncomfortable event. At the same time our samples show a significant difference in the attitude of women and

men. Women do not think that menstruation necessarily weakens them or that its influence should be denied in any way, like men do. Women consider their period as something absolutely natural, but men do not agree.

Key words: the comparison of women's and men's attitude towards menstruation

BEVEZETÉS

A menstruáció a nők univerzális tapasztalata, mintegy 40 évig életük része, ez a szakasz a menarchéval kezdődik kb. 13 évesen, és a menopauzával zárul kb. 52 évesen. A menstruáció a Föld lakosságának így mintegy 50%-át közvetlenül és testközelből érinti. A többit pedig közvetve, a menstruáló nőkkel találkozással.

Számos tanulmány született arra vonatkozóan, hogy a társadalom hogyan értelmezi magát a menstruációt, illetve milyen szinten befolyásolja a nőkhöz való hozzáállást a menstruációs státusz meglétére utaló jelek észlelése.

A MENSTRUÁCIÓS ATTITŰDÖT VIZSGÁLÓ KORÁBBI KUTATÁSOK

Annak a megértése érdekében, hogy egy adott társadalomban miként tekintenek a menstruációra, nagyszámú kutató tanulmányozta a menstruációval kapcsolatos hiedelmeket és attitűdöket különböző országokban. Kutatások folytak a témában többek között az Egyesült Államokban (Brooks-Gunn & Ruble, 1980, 1986; Tampax Report, 1981; Chrisler, 1988; Heard & Chrisler, 1999; Jurgens & Powers, 1991), Kanadában (Rempel & Baumgartner, 2003), az Egyesült Királyságban (Bramwell, Biswas & Anderson, 2002), Indiában (Bramwell, Biswas & Anderson, 2002; Chaturvedi & Chandra, 1991; Chandra & Chaturvedi, 1992), Ausztráliában (Hardie & McMurray, 1992), Izlandon (Sveinsdóttir, 1993), Izraelben (Anson, 1999), Indiában (Hoerster, Chrisler & Rose, 2003), Tajvanon (Lu, 2001) és Törökországban (Yücel & Polat, 2003). Az egyik legátfogóbb vizsgálat a World Health Organization keretében folyt, 5322 már szült nő vett részt benne 10 különböző országból (Egyiptom, India, Indonézia, Jamaica, Korea, Mexikó, Pakisztán, Fülöp-szigetek, Egyesült Királyság és Jugoszlávia) 14 kulturális csoportból (WHO, 1981). Mások az adott országon belül élő különböző etnikai csoportokat vizsgálták (Ericksen, 1987). Néhány tanulmány a különböző vallási csoportokhoz való tartozás és a menstruációs attitűd összefüggését vette górcső alá (Chaturvedi & Chandra, 1991; Rothbaum & Jackson, 1990). Számos tanulmány fiatal lányokat vont be a vizsgálatokba a legkoraibb időszak attitűdjeinek, tapasztalatainak megismerése céljából (Koff & Rierdan 1995a,b; Kissling, 1996; Frank & Williams, 1999; Beausang, 2000; Kalman, 2003; Teitelman, 2004;

Fingerson 2005, 2006), vagy épp idősebb lányok vagy felnőtt nők visszaemlékezéseit vették górcső alá (Lee & Sasser-Coen, 1996; Beausang, 2000; McPherson & Korfine, 2004; Schooler, Ward, Merriweather és Caruthers, 2005). Jelentősen kevesebb tanulmány összpontosított kifejezetten a férfiak menstruációs attitűdjére, ismereteire, valamint azok eredetére (Laws, 1990; Fingerson, 2005; Epstein & Ward, 2008; Allen, Kaestle & Goldberg, 2011).

Az adatok szerint számos országban, mindegy, hogy fiatal vagy öreg, férfi vagy nő, a legtöbb ember negatív eseménynek tartja a menstruációt, úgy vélik, hogy a permenstruáció és a menstruáció egy kellemetlen időszak a nők számára (Ericksen, 1987; WHO, 1981; Stubbs, Rierdan & Koff, 1989; Brooks-Gunn és Ruble, 1980; Geller, Harlow & Bernstein, 1999; Golub, 1992; Chrisler & Johnson-Robledo, 2000). A férfiak és fiatal felnőttek körében gyakoribb a negatív attitűd a tárgyjal kapcsolatban, mint a nőknél és az idősebb felnőtteknél (Ruder, Finn & Rotman, 1981; Chrisler, 1988). Továbbá a kamaszkor előtt álló észak-amerikai fiúkról és lányokról szóló tanulmányokból tisztán kivehető, hogy ezek a hiedelmek elég fiatal életkorban alakulnak ki, és inkább kulturális sztereotípiákon alapulnak, mint személyes tapasztalatokon (Clark & Ruble, 1978; Brooks-Gunn & Ruble, 1980). A serdülők menstruációra adott válaszai kutatásának egyik tanulsága az, hogy a lányok vegyes érzelmei a menarché és a fejlődés felé negatív irányba erősödnek fel a menarché utáni pár évben (Koff & Rierdan, 1995; Koff, Rierdan & Jacobson, 1981; Ruble & Brooks-Gunn, 1983). Azt találták, hogy a középiskolás lányok több negatív érzelemről számoltak be a menstruációval kapcsolatban, mint az általános iskolába járó lányok, és megállapították, hogy nincs különbség a pre- és posztmenarchés lányok között. Azt is kiemelték, hogy miközben a serdülők sokkal debilizálóbbnak tekintik a menstruációt, mint az egyetemista nők, addig inkább hajlanak a menstruációs hatások tagadására (Brooks-Gunn & Ruble, 1982a, 1982b). Chrisler (1988) is rámutat, hogy a fiatalabb nőknek több negatív attitűdjük van a ciklusukkal kapcsolatosan, mint az idősebb nőknek. Ezzel szemben egyes kutatások szerint a fiatal nők állnak hozzá pozitívabban (Lawlor & Choi, 1998). További eredmények szerint, az intenzív vagy szabálytalan vérzést átélő nők attitűdje is negatívabb a szabályos, kevesebb kísérő tünetet mutató nőkénel (Brooks-Gunn, 1985; Morse & Kieren, 1993), valamint a hagyományos nemi szerepeket vállalók is negatívabb menstruációs attitűddel rendelkeznek (Forbes, Adams-Curtis, White & Holmgren, 2003). Habár a fenti tanulmányok egy része több mint húsz éves, számos menstruációs ciklushoz kapcsolódó tabu és sztereotípiá továbbra is uralkodó álláspontnak számít a nyugati társadalmakban (Kowalski & Chapple, 2000; Johnston-Robledo & Stubbs, 2013; Crisler, Gorman, Marván & Johnston-Robledo, 2013).

E kutatások között viszonylag kevés van, amely a felnőtt férfiak menstruációs attitűdjének feltárását célozná, még kevesebb, amely a felnőtt nők és férfiak menstruációs attitűdjének összehasonlítását venné górcső alá.

A FELNŐTT FÉRFIAK ÉS NŐK MENSTRUÁCIÓS ATTITÚDJÉNEK
ÖSSZEHASONLÍTÁSÁRA IRÁNYULÓ KÉRDŐÍVES KUTATÁSOK
TAPASZTALATAI¹

Parlee (1974) Moos kérdőívét a Menstrual Distress Questionnaire-t (MDQ, Moos, 1968) – 48 tünet/8 skála töltette ki az aktuális menstruációs időszakra – pre-, menstruációs és intermenstruációs időszak – és a legrosszabb menstruációra vonatkozóan 25 egyetemista nővel és 34 egyetemista férfival (18-27 évesek, átlagéletkor=19 év). A résztvevőknek a tüneteket 1-től 6-ig kellett értékelniük (ahol 1: nem észleli a tünetet, 2: ritkán észleli, 3: jelen van, gyenge, 4: jelen van, közepes, 5: jelen van, erős, 6: akut, nagyon erős). A tanulmány szövegrésze szerint² a nők nagyobb tünetgyakoriságról számoltak be a menstruációs fázisban, mint az intermenstruációs fázisban a „Fájdalom”, a „Viselkedésváltozás”, az „Autonóm reakciók”, a „Vízvisszatartás” és a „Negatív érzelmek” skálákon, és szintén nagyobb tünetgyakoriságról számolnak be a premenstruációs, mint az intermenstruációs időszakra vonatkozóan a „Fájdalom”, a „Vízvisszatartás” és „Negatív érzések” skálákon. A férfiak nagyobb tünetgyakoriságot jeleztek a menstruációs fázisban a nyolc skálából hét esetében (kivétel: „Arousal” skála) az intermenstruációs fázishoz képest, és nagyobb tünetgyakoriságot tulajdonítottak a premenstruációs időszak idejére, mint az intermenstruációs időszakra a „Fájdalom”, „Vízvisszatartás”, „Negatív érzések” és „Kontroll” skálán.

Ugyancsak az MDQ-val vizsgáldott Brooks-Gunn és Ruble (1986). Ők 239 pszichológia szakos egyetemistától, 156 nőtől és 83 férfitől (átlagéletkoruk=20 év) nyertek adatokat. A nők 16%-a szedett orális fogamzásgátlót. A minta 94%-a fehér, egyenlő mértékben első, másod és harmadik szülöttek, gazdasági háttérük heterogén. Mindenki kitöltötték az MDQ-t (Moos, 1968), az Adolescent Menstrual Attitude Scale -t (AMAS, Brooks-Gunn és Ruble, 1982) és a Menstrual Attitude Questionnaire-t (MAQ, Brooks-Gunn és Ruble, 1980), valamint a résztvevőknek számos a menstruációs ismeretekre, azok forrására, az anya szerepére vonatkozó kérdést kellett megválaszolniuk. Eredményeik szerint mindkét nem több tünetet jelzett a pre- és a menstruációs időszakra, mint az intermenstruációs időszakra. A férfiak szerint több tünet van a menstruációs időszak alatt, mint a premenstruációs időszakban, míg a nők szerint nincs különbség. A nők a ciklus minden időszakára vonatkozóan több tünetről számolnak be, mint a férfiak.

¹ Jelen munkában igyekeztünk a felnőttek menstruációs attitűdjére vonatkozó, illetve a kérdőíves vizsgálatok eredményeiből származó beszámolóknál maradni, és kihagytunk sok félig strukturált interjúból vagy fókuszcsoportos vizsgálatból származó tanulmányt.

² A táblázatok, az ábra és a szöveg nem egyeznek, de adatok híján nem ellenőrizhető, melyik érvényes.

Ruder, Finn és Rotman (1981 - Tampax Report, idézi Ericksen, 1987) több mint 1000 18 év feletti észak-amerikai különböző korú, etnikumú, végzettségű és jövedelmű nőt és férfit kérdezett meg. Azt találták, hogy valamennyi megkérdezett nő és férfi egyet értett azzal a hiedelemmel, hogy nők érzelmesebbek a menstruáció idején. A nők 25%-a, a férfiak 39%-a értett egyet azzal a hiedelemmel, hogy a menstruáció hat a nők gondolkodási képességére; nők 24%-a, a férfiak 20%-a azzal, hogy a menstruációs fájdalom inkább pszichés, mint fizikai. Mindkét nemből a megkérdezettek kétharmada gondolta, hogy a nőknek szociális helyzetekben el kellene titkolniuk a tényt, hogy menstruálnak. Egynegyedük gondolta, hogy a nők másképp néznek ki, amikor menstruálnak. A megkérdezett minta fele egyet értett azzal a hiedelemmel, hogy a menstruáló nőknek más a szaga. A nők 18%-a, a férfiak 24%-a gondolta, hogy a menstruáló nőnek egészségtelen a fürdés vagy az úszás. A nők 24%-a, a férfiak 34%-a gondolta, hogy a menstruáció idején a nőknek tartózkodnia kellene a fizikai aktivitástól. A nők 56%-a, a férfiak 51%-a pedig egyet értett azzal, hogy a nőknek a menstruáció idején nem kellene közösködni a férfiakkal. A nők 66%-a és a férfiak 89%-a mondta, hogy a menstruáló nők nem dolgoznak olyan jól. A megkérdezett nők 5%-a, a férfiak 12%-a értett egyet azzal a hiedelemmel, hogy a menstruáló nőnek távol kellene maradnia a többi embertől.

Paige (1983) 314 detroiti párral történt vizsgálata során azt találta, hogy a nők esetében három változó határozta meg leginkább a menstruációs tabuhoz való ragaszkodás mértékét: az anyai státusz; az egyetértésük mértéke a patriarchális család és a nők szemérmessége hiedelmében; és a férjük hiedelme a tradicionális családban. A férjeknél a menstruációs tabu elfogadásának legjobb prediktora a patriarchális családban való hit és a szociális háttér volt. Azt találta továbbá, hogy nagy egyetértés van a férj és feleség közt a fizikai diszkomfort és a fájdalom jelenlétének/gyakoróságának megítélésében, a férfiak kicsit túlértékelték a fájdalom erősségét. A férjek 15,3%-a hitte, hogy a felesége sok fájdalmat él meg, a feleségek csak 13%-ban jelezték ezt. A feleségek 23,3%-a jelezte, hogy hangulatváltozása volt az utolsó menszesznél, míg a férjeknek csak 8,6%-a jelezte, hogy a feleségének ilyen tünetei voltak.

Heard és Chrisler (1997) vizsgálatában 136 önként jelentkező egyetemista (100 nő és 38 férfi) vett részt, 88% európai amerikai, 98% heteroszexuális, 56% keresztény vallású, többségében felső középosztálybeliek. Átlagéletkoruk 19,84 év a nők, 20,11 év a férfiak csoportjában. Mindannyian kreditet és 15 dolláros ajándékutalványt kaptak a részvételért. Mindannyian kitöltötték a Stereotypic Beliefs about Menstruation Scale-t (SBAM), amit a szerzők dolgoztak ki a menstruációhoz kapcsolódó negatív attitűdök mérésére. A kérdőív 23 állítása négy faktorba sorolódik: „Veszély”, „Stigma”, „Babonáság” és „Gyengeség, legyengítő esemény”. A kitöltőknek 1-től 6-ig kellett pontozniuk a tételeket (1=na-

gyon nem értek egyet, 6=teljesen egyet értek). Eredményeik szerint a férfiak szignifikánsan magasabb pontot adtak a „Veszély” faktorban, mint a nők, vagyis inkább gondolták, hogy a menstruációs vagy premenstruációs időszakban levő nők veszélyesek, illetve a nők ezen állapota megakadályozza őket abban, hogy komoly szociális szerepeket töltsenek be. Továbbá a férfiak szignifikánsan magasabb pontokat adtak a „Stigma” faktorban, mint a nők, vagyis a férfiak inkább gondolták úgy, hogy a menstruáció piszkos, és azt titokban kell tartani. Nem találtak különbséget a két nem pontjaiban a „Babonásság” és a „Legyengítő esemény” faktorban. Vagyis a vizsgált mintába tartozó nők és férfiak hasonló babonás hiedelmekkel értettek egyet a menstruációra vonatkozóan, és egyformán tartották a menstruációt a fizikai és mentális gyengeség forrásának, vélekedtek úgy a menstruációról, hogy az egy betegség. Azért azt is látnunk kell, hogy valamennyi faktorban a skála „nem értek egyet” oldalán vannak az átlagok.

Marván, Cortes-Iniestra és Gonzáles (2005) 221 közép és felsőosztálybeli mexikói lakostól nyert adatokat az általuk kialakított teszttel – Beliefs about and Attitude Toward Menstruation (BATM). A fiatal csoport, 59 nő és 69 férfi, két privát egyetem diákjai voltak, életkoruk 18 és 23 év közé esett (a férfiak átlagéletkora=19,82 év; a nők átlagéletkora=19,48 év). A középkorú csoportot 50 férfi és 50 nő alkotta. Az életkoruk 50 és 60 év közé esett (férfiak életkorának átlaga=53,84 év, a nők esetén=54,76 év). Az összes férfi alkalmazott, míg a nőknek csak 42%-a; a fennmaradó százalékban háztartásban élő volt. A résztvevők többsége házasságban (a nők 78%-a, a férfiak 88%-a). A nők mindegyike posztmenopauzális, azaz a menstruációjuk a kérdőív kitöltése előtt legalább 12 hónappal megszűnt.

A BATM egy 45 tételből álló mérőeszköz, öt faktorra, amiket a „Titkolózás”, „Kellemetlenség”, „Tiltások és előírások”, „Gyengeség” és „Kellemesség” címekkel láttak el. A kitöltőknek a tételreket 1-től 5-ig kellett pontozniuk (1=egyáltalán nem ért egyet, 5=teljes mértékben egyet ért). Eredményeik szerint a fiatalok csoportjában a férfiak sokkal inkább látták a menstruációt tilalmakkal és előírásokkal telinek, mint a nők. Továbbá a férfiak sokkal inkább tekintették a menstruációt gyengítő eseménynek. A középkorúak csoportja esetén is két alskála esetén találtak szignifikáns különbségeket. Ebben a csoportban a nők találták kellemetlenebbnek a menstruációt, és a tilalmak és előírások hatása is náluk volt erősebb (Marván, Cortes-Iniestra & Gonzáles, 2005).

Ugyancsak a BATM-t használta kutatásában Marván, Ramírez-Esparaza, Cortes-Iniestra és Chrisler (2006). A mexikói minta 71 férfi és 86 női egyetemi hallgatót tartalmazott két különböző magánegyetemről, melyek hallgatósága a felső középosztályból kerül ki. Valamennyien 18 és 24 év közöttiek voltak (férfiak átlagéletkora=19,8 év, nők átlagéletkora=19,5 év). Az amerikai minta 50 férfiból és

67 nőből állt, akik egy, az Egyesült Államok északkeleti részén található bölcsészettudományi egyetem hallgatói voltak, fehér, felső középosztálybeli diákok. Valamennyien 18 és 23 éves kor közöttiek (férfiak átlagéletkora=20,1 év, nők átlagéletkora=20,4 év). Eredményeik szerint a mexikói és az amerikai férfiak mindkét ország női hallgatóinál nagyobb arányban tekintettek úgy a menstruációra, mint ami tiltásokat és előírásokat von maga után. Az amerikai férfiak inkább tekintettek úgy a menstruációra, mint amit el kell titkolni, mint az amerikai nők. A többi alskála esetében nem volt szignifikáns különbség a férfiak és nők pontszámai között.

Brooks-Gunn és Ruble (1986) 239 pszichológia szakos egyetemistától – 156 nőtől és 83 férfitől (átlagéletkoruk=20 év) nyert adatokat. A nők 16%-a szedett orális fogamzásgátlót. A minta 94%-a fehér, egyenlő mértékben első, másod, és harmadik szülöttek, gazdasági hátterük heterogén. Mindenki kitöltötték az MDQ-t (Moos, 1968), az AMAS-t (Brooks-Gunn & Ruble, 1982) és az MAQ-t (Brooks-Gunn & Ruble, 1980), valamint feltettek nekik több, a menstruációs ismeretekre, azok forrására, az anya szerepére vonatkozó kérdést. Az AMAS-el nyert eredményeik szerint a férfiak inkább gondolták, hogy a nőknek fontos, hogy az aktivitásuk ne változzon a menstruáció ideje alatt, és foglalkoznak azzal, hogy a többiek tudják-e, hogy mikor menstruálnak. A férfiak és a nők is úgy gondolták, hogy a menstruáció valami negatív dolog. Az eredmények alapján mindkét nem egyformán komfortosan érezte magát a menstruációról való beszélgetésekben.

A FELNŐTT FÉRFIAK ÉS NŐK MENSTRUÁCIÓS ATTITÚDJÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSÁRA IRÁNYULÓ AZ MAQ-VAL VÉGZETT KUTATÁSOK TAPASZTALATAI

Brooks-Gunn és Ruble (1980) 154 egyetemista nőtől és 82 egyetemista férfitől (valamint 72 serdülőtől, fele pre-, fele posztmenarchés) nyertek adatokat az MAQ 33 tételes változatával. A férfiak számára értelemszerűen a tételekben az „én”-t átalakították „a nők”-re. Az állításokat 1-től 7-ig lehetett pontozni. (1=egyáltalán nem értek egyet, 6=teljesen egyet értek, a 7=nem tudom(!)) A négy csoportban „A menstruáció mint természetes esemény” skálán kívül minden skálán szignifikáns eltérést találtak. A mi témánk szempontjából a férfiak és nők összehasonlítására vonatkozó eredmények fontosak. Azt találták, hogy az egyetemista fiúk magasabb pontot adtak „A menstruáció mint gyengítő esemény” skálán $t(1, 243) = 6.82, p < 0.01$, és alacsonyabbat „A menstruáció tüneteinek tagadása skálán” $t(1, 234) = 2.54, p < 0.05$ mint a nők, míg a nők magasabb pontot adtak „A menstruáció mint kellemetlen esemény skálán” $t(1, 243) = 3.70, p < 0.01$, mint a férfiak.

Ruble, Boggiano és Brooks-Gunn (1982) arra voltak kíváncsiak, hogy a menstruációt hogyan használják olyan mentséggként, amivel több figyelmet lehet kívívni, amivel magyarázni lehet pl. az érzelmi kitöréseket, vagy el lehet kerülni kellemetlen tevékenységeket; valamint arra, hogy ez hogyan vezet félre a nőket annak megértésében, hogy valójában milyen környezeti okok vezettek a kellemetlen viselkedésükhöz, és éreznek szégyent, ahelyett, hogy cselekednének egy felzaklató helyzetben. Arra voltak kíváncsiak, hogy a nők és férfiak hogyan értékelik, ha valaki a nem megfelelő viselkedése miatt a menstruációját hozza fel mentséggként, összehasonlítva más kifogásokkal. És hogy mindebben mennyire játszik szerepet a menstruációs attitűd. Pl. akik szerint a menstruáció gyengítő esemény, inkább elfogadják-e ezeket a kifogásokat. A kérdéseik megválaszolásához 18-22 éves egyetemistáktól, 26 férfitól és 26 nőtől nyertek adatokat. Témánk szempontjából most csak az MAQ-n talált hasonlóságokat és különbségeket idézzük. Eredményeik szerint a férfiak gyengítőbbnek ítélték meg a menstruációt, mint a nők, a férfiak inkább gondolták, hogy a nők fáradtak, érzelmesek, nem teljesítenek olyan jól feladatokban és alacsonyabb elvárásaik vannak magukkal kapcsolatban a menstruáció ideje alatt. (Nincs több adat, nem ez volt a kutatási cél, csak csoportképzésre használták a menstruációs attitűd eredményeit.)

Brooks-Gunn és Ruble (1986) 239 pszichológia szakos egyetemistától, 156 nőtől és 83 férfitől (átlagéletkoruk=20 év) nyert adatokat. A nők 16%-a szedett orális fogamzásgátlót. A minta 94%-a fehér, egyenlő mértékben első, másod, és harmadik szülöttek, gazdasági hátterük heterogén. Mindenki kitöltötték az MDQ-t (Moos, 1968), az AMAS-t (Brooks-Gunn és Ruble, 1982) és az MAQ-t (Brooks-Gunn & Ruble, 1980), valamint a résztvevőknek számos a menstruációs ismeretekre, azok forrására, az anya szerepére vonatkozó kérdésre kellett válaszolniuk. Eredményeik szerint az MAQ skáláin a nők kellemetlenebben ítélték a menstruációt, mint a férfiak; a férfiak gyengítőbbnek ítélték a menstruációt, mint a nők, és kevésbé gondolták, hogy a menstruáció bármely hatását tagadni kellene.

Chrisler (1988) főiskolás és középkorú nők és férfiak menstruációs attitűdjét vizsgálta. Az „A” mintában 20 nő (30-45 évesek, átlagéletkor=36,2 év) és a 11 férfi (28-39 évesek, átlagéletkor=31,6 év) vett részt, a férfiak 64%-a nős, a többi egyedülálló, a nők 55%-a férjhez, 25%-a elvált, 20%-a szingli, valamennyien fehérek, 59%-uk katolikus, 25%-uk protestáns, 7%-uk zsidó, 9%-uk egyéb vallású vagy nem vallásos. Valamennyien hirdetésre jelentkeztek. A „B” mintában 37 nő (18-23 évesek, átlagéletkor=18,9 év) és 19 férfi (18-22 évesek, átlagéletkor=19,4 év) volt, mindenki egyedülálló, fehér, 54% katolikus, 25% protestáns, 7% zsidó, 9% egyéb. Chrisler azt találta, hogy az „A” mintában nincs

szignifikáns különbség a férfiak és nők menstruációs attitűdje közt, bár a férfiak inkább látták gyengítő eseménynek a menstruációt, mint a nők, a nők pedig inkább látták előre jelezhetőnek azt. A „B” mintában azonban három alskálán is szignifikáns különbség van a férfiak és nők között: a férfiak inkább gondolták gyengítőnek a menstruációt, mint a nők; a nők inkább látták kellemetlennek a menstruációt és előre bejósolhatónak, mint a férfiak. Azt találta továbbá, hogy a fiatalabb nők és férfiak szignifikánsan gyengítőbb és kellemetlenebb eseménynek tartották a menstruációt, mint a középkorúak, továbbá, sokkal inkább hajlamosak voltak tagadni a menstruáció hatásait, mint az idősebb korosztály. Az eredmények szerint az „A” mintában a 30-as nők és férfiak ugyan azt gondolják a menstruációról, függetlenül a nemi szerep orientációjuktól (Bem féle nemi szerep kérdőív). Ezzel szemben a „B” mintában a meghatározhatatlan és maszkulin csoporthoz tartozók szignifikánsan gyengítőbb körülménynek tekintették a menstruációt, mint az androgün és feminin csoportok tagjai, míg a feminin és meghatározhatatlan csoport tagjai szignifikánsan kellemetlenebb eseményként értékelték a menstruációt, mint a maszkulin és androgün csoportok tagjai.

SAJÁT VIZSGÁLATUNK

Saját vizsgálatunk keretében arra kerestük a választ, hogy a milyen hasonlóságok, illetve különbségek tárhatók fel a felnőtt nők és férfiak menstruációs attitűdjében a hazai mintán. Mivel mindkét csoport hasonló kulturális környezetben szocializálódott, a menstruáló nőkkel kapcsolatosan ugyanazon sztereotípiákkal és attitűdökkel találkozott, azt várhatnánk, hogy nem találunk különbséget a menstruációs attitűdjükben, vagyis az MAQ-H (Nyitrai & Takács, 2019a) valamennyi skáláján hasonló eredményeket fogunk kapni. Ugyanakkor a korábbi, többnyire amerikai fehér egyetemista mintán az MAQ-val készült kutatások eredményeire alapozva azt is várhatjuk, hogy a férfiak inkább egyet értenek majd azzal a hiedelemmel, hogy a menstruáció gyengítő esemény (Brooks-Gunn & Ruble, 1980; Ruble, Boggiano & Brooks-Gunn, 1982; Brooks-Gunn & Ruble, 1986; Chrisler 1988); a nők inkább azzal, hogy kellemetlen esemény (Brooks-Gunn & Ruble, 1980; Brooks-Gunn & Ruble, 1986; Chrisler, 1988) és azzal, hogy a menstruáció a tünetekből előre bejósolható (Brooks-Gunn & Ruble, 1986). Bár ezekkel óvatosan kell bánnunk, mert a kérdőív magyar változata (MAQ-H) nem egyezik meg teljes mértékben az eredeti angol változattal. (A kérdőív magyar változatának munkálatairól egy korábbi munkánkban (Nyitrai & Takács, 2019) számoltunk be.)

A vizsgálati minta

A vizsgálatban való részvétel önkéntes volt, a vizsgálati személyektől személyes tesztfelvétel során nyertünk adatokat. A vizsgálatban egészséges (kizáró ok volt a krónikus betegség), 18. életévét betöltött, már menstruáló és még menstruáló (nem volt kizáró ok, hogy rendszeres vagy rendszertelen menstruációs ciklussal rendelkező-e, de kizáró ok volt a menopauza, áldott állapot), hormonális fogamzásgátló eszközzel nem élő nőket és attitűdkutatás lévén 18. életévüket betöltött férfiakat vontunk be.

A kérdőívet hiánytalanul 274 nő és 101 férfi töltötte ki, az ő adataikkal dolgoztunk.

A nők 18 és 55 év közöttiek (átlag életkoruk=32,76 év, életkoruk szórása=8,45 év). 195 fő diplomás, a további 79 fő nem felsőfokú végzettségű. 134-en élnek a fővárosban, 61 fő megyeszékhelyen (vagy nagyobb vidéki városban), 51 fő kisvárosban, míg 28 fő községben. Közülük 108 főnek van már gyermeke, 166-nak nincsen. A férfiak 20 és 55 év közöttiek (átlag életkoruk=28,61 év, életkoruk szórása=8,23 év), 52-en diplomások (másik 52 fő nem szerzett diplomát), 74-en élnek a fővárosban, 11 megyeszékhelyi (vidéki nagyvárosi), 11 kisvárosi, illetve 6 fő községi lakos (2 fő külföldön élő kitöltő). Továbbá 85 kitöltőnek nincsen még gyermeke. A nők esetében 183-an élnek párkapcsolatban, 91 fő pedig egyedül él (elvált 26 fő, hajadon 64 fő, özvegy 1fő). A férfiak esetében elmondható, hogy közülük a minta fele párkapcsolatban él (52 fő), míg a másik fele (52 fő) egyedülálló jelenleg.

Módszer

A vizsgálatra a KRE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszékén folyó „A menstruáció pszichés vonatkozásai” (Kutatási engedély száma: 333/2016/P és 333/2016/2/P) kutatás keretében került sor a 2016/17-es és a 2017/18-as tanév őszi félévében. A kérdőívcsomag a demográfiai adatok és a menstruációval kapcsolatos nyitott kérdések mellett, többek között, a menstruációs attitűdre vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

Az MAQ-H egy 31 tételes kérdőív. „A menstruáció mint gyengítő esemény” skála (10 tétel, 4 fordított) azokkal a hiedelmekkel való egyetértést méri, amelyek a menstruáció fizikai állapotra (pl. „Ugyanolyan fittnek érzem magam a menstruáció alatt, mint a hónap bármely más időszakában.” F; „A nők sokkal fáradtabbak, amikor menstruálnak, mint máskor.”), a teljesítményre kifejtett hatásaival (pl. „Nem hiszem, hogy a menstruációm befolyásolja, hogy milyen jól teljesítek gondolkodást igénylő feladatokban.” F; „A menstruáció hátrányosan hat a sportteljesítményemre.”) és az ezekkel kapcsolatos viselkedés korlátozásokkal

(pl. „Bizonyos tevékenységek kerülése a menstruáció alatt a legtöbb esetben bölcs dolog.”) kapcsolatosak. „A menstruáció bármely hatásának tagadása” skála (7 tétel) azokkal a menstruációval kapcsolatos hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáló nők tüneteinek megértésére, elfogadására (pl. „A menstruációt megelőző ingerlékenység csak a nők fejében létezik.”, „A legtöbb nő túlreagálja a menstruációval együtt járó enyhe testi tüneteket.”), a menstruáló nőkkel való különleges bánásmód mibenlétére (pl. „Azok a nők, akik a menstruációjuk alatt arra hivatkoznak, hogy feszültek, csak kifogásként használják azt.”, „Az a nő, aki az ingerlékenységét a közeledő menstruációjának tulajdonítja, neurotikus.” stb.) vonatkoznak. „A menstruáció mint természetes esemény” skála (6 tétel) azokkal a hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáció természetes folyamat voltára (pl. „A menstruáció nyilvánvaló példája annak a ritmusnak, ami áthatja az egész életet.”), a női egészség jelére (pl. „A havonta jelentkező menstruáció egy nő általános jó egészségének a jele.”), a nők menstruációjukkal, testükkel való természetes/pozitív kapcsolataira (pl. „A menstruáció lehetőséget ad a nőknek, hogy kapcsolatban legyenek a testükkel.”) vonatkoznak. „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skála (3 tétel, 1 fordított) azokkal a hiedelmekkel kapcsolatos egyetértésre kérdez rá, melyek arra vonatkoznak, hogy a nők hangulatát befolyásolja-e a menstruációs státuszuk (pl. „Megtanultam, hogy a menstruációm megelőző hangulatváltozások jelzik annak kezdetét.”; „A hangulatomat nem befolyásolja lényegesen az, hogy a menstruációs ciklusom mely szakaszában vagyok.” F). „A menstruáció mint kellemetlen esemény” skála (5 tétel, 1 fordított) azokkal a hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáció élményével kapcsolatos általános kellemetlenségekre (pl. „Remélem, hogy egy napon majd lehetséges lesz, hogy a menstruáción néhány perc alatt túljussunk.”), illetve a menstruáló nő helyzetére (pl. „A férfiaknak valódi előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.”) vonatkoznak. (Nyitrai & Takács, 2019a)

A tételek egyaránt tartalmaznak a női kitöltőre magára, illetve általában a nőkre vonatkozó állításokat.

A férfiakat értelemszerűen arra kértük, hogy a nőkre vonatkozóan töltsék ki a kérdőívet.

A tételeket a kitöltők 1-től 6-ig pontozhatták (1=egyáltalán nem értek egyet, 2=nem értek egyet, 3=inkább nem értek egyet, 4=valamennyire egyet értek, 5=egyetérttek, 6=teljesen egyet értek). (Nyitrai & Takács, 2019a)

Eredmények

Az MAQ-H skálákon saját mintánkon a következő átlagokat kaptuk: „A menstruáció mint gyengítő esemény” skálán a nők átlaga=3,66 (szórás=0,95), a férfi-

ak átlaga=4,11 (szórás=0,54); „A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálán a nők átlaga=2,56 (szórás=0,92), a férfiak átlaga=2,36 (szórás=0,68); „A menstruáció mint természetes esemény” skálán a nők átlaga=4,83 (szórás=0,90) a férfiak átlaga=4,51 (szórás=0,84); „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skálán a nők átlaga=4,49 (szórás=1,25), a férfiak átlaga=4,57 (szórás=0,71), és végül „A menstruáció mint kellemetlen esemény” skálán a nők átlaga=3,46 (szórás=1,30), a férfiak átlaga=3,59 (szórás=0,90) (1. számú táblázat).

Leíró statisztikák skálánként				
Kitöltő neme		Esetszám	Átlag	Szórás
MAQ-H1: Menstruáció mint gyengítő esemény	Férfi	101	4,1139	,54572
	Nő	274	3,6624	,95216
MAQ-H2: A menstruáció bármely hatásának tagadása	Férfi	100	2,3643	,68958
	Nő	274	2,5636	,92615
MAQ-H3: A menstruáció mint természetes esemény	Férfi	101	4,5165	,84311
	Nő	274	4,8309	,90323
MAQ-H4: A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás	Férfi	101	4,5743	,71975
	Nő	274	4,4927	1,25216
MAQ-H5: A menstruáció mint kellemetlen esemény	Férfi	98	3,5959	,90085
	Nő	274	3,4679	1,30356

1. számú táblázat

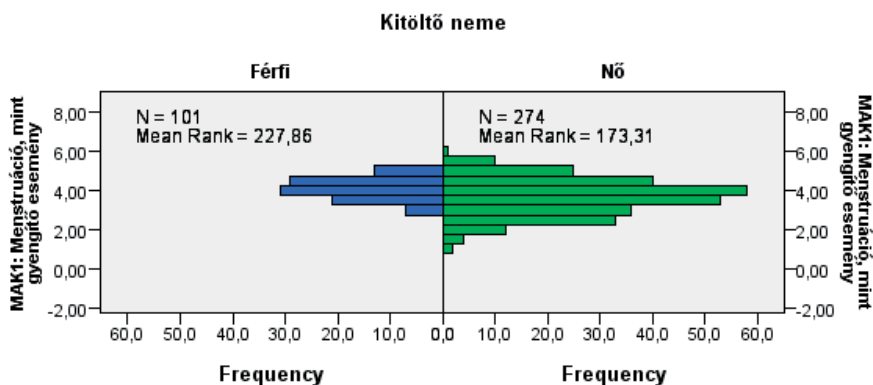
A férfiak és nők eredményeinek összehasonlítása során részben kétmintás t-próbát, részben pedig Mann-Whitney-tesztet alkalmaztunk, hiszen amint az látható, a skálák normalitása minden esetben sérült. A kétmintás t-próba és a Mann-Whitney-teszt ugyanazon skálák esetében jelzett szignifikáns különbséget (1. és 3. alszála, a p-értékek rendre $p=0,000$, illetve $p=0,002$), valamint a második skála esetében a kétmintás t-próba (Welch-féle d-próba változata ($p=0,026$)) szignifikáns, míg a Mann-Whitney-teszt tendencia-szintű eltérést jelzett ($p=0,065$). A másik két skála esetében (4. és 5.) nem tapasztaltunk szignifikáns eltéréseket ($p>0,05$ mindkét skála esetében, mind a Mann-Whitney, mind a t-próba alkalmazása mellett) (2. számú táblázat).

A Mann-Whitney-teszt eredményét ábrázolás szinten, grafikusán jelenítjük meg az első három skála esetében, láttatva így a nemek közötti különbségeket.

	Levene-próba		t-próba/d-próba		
	F	p-érték	t	szabadsági fok	p-érték
MAQ-H1: Menstruáció mint gyengítő esemény	34,405	,000	5,707	308,197	,000
MAQ-H2: A menstruáció bármely hatásának tagadása	12,900	,000	-2,245	235,278	,026
MAQ-H3: A menstruáció mint természetes esemény	,802	,371	-3,043	373	,003
MAQ-H4: A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás	29,313	,000	,783	307,432	,434
MAQ-H5: A menstruáció mint kellemetlen esemény	21,378	,000	1,064	247,392	,288

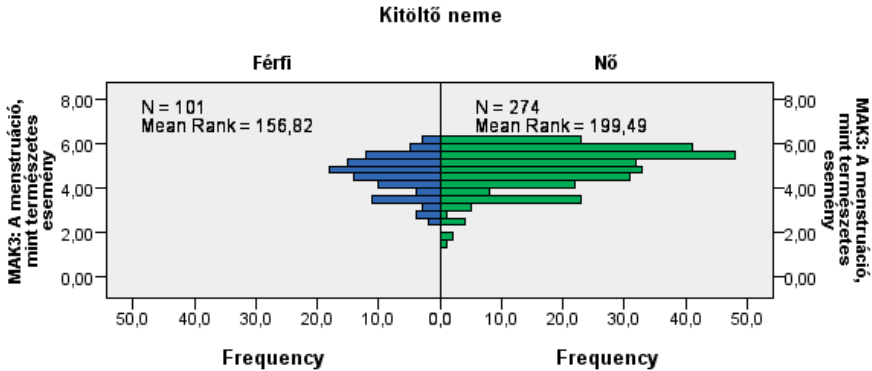
2. számú táblázat

„A menstruáció mint gyengítő esemény” skálán a nők alacsonyabb átlagos pontokkal értékelték a tételeket (3,66-os átlag szemben a férfiak 4,11-es átlagával, $t(308,197)=5,707$, $p=0,000$). A hatásmérték alapján ez a különbség már 0,5 feletti (a különbség a szórás több mint felét eléri), tehát ezt az eltérést már szakmailag is releváns különbségnek mondhatjuk (1. számú ábra).

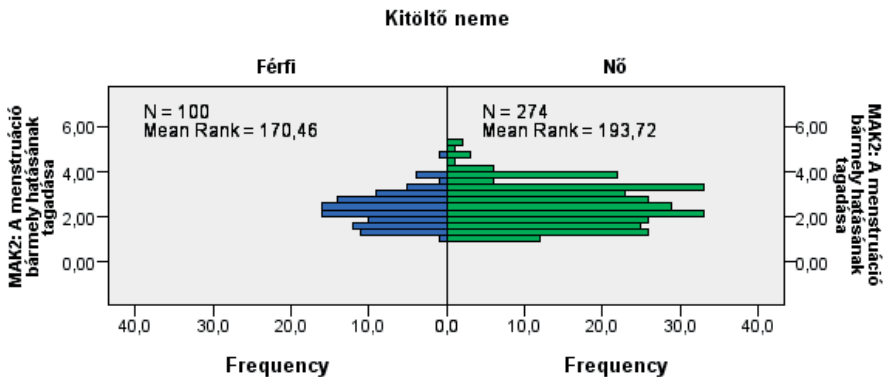
1. számú ábra

„A menstruáció mint természetes esemény” skálán kapott eredmények alapján a férfiak kevésbé tartják a menstruációt természetes eseménynek, mint a nők – férfiak 4,52; nők 4,83 $t(373)=-3,043, p=0,003$ - mellett. A hatásmérték 0,3 körüli, tehát ez a különbség alapvetően nem tekinthető szakmai szempontból jelentősnek – azonban statisztikailag mégis szignifikáns (2. számú ábra).

2. számú ábra

„A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálán a kétmintás t-próba (Welch-féle d-próba változata ($p=0,026$)) szignifikáns, míg a Mann-Whitney-teszt tendencia-szintű eltérést jelzett ($p=0,065$) (3. számú ábra).

3. számú ábra

Megbeszélés

A nők és férfiak menstruációs attitűdjében három skálán találtunk szignifikáns különbséget: „A menstruáció mint gyengítő esemény”, „A menstruáció bármely hatásának tagadása” és „A menstruáció mint természetes esemény” skálákon.

Eredményeink szerint a nők inkább nem értenek egyet, a férfiak valamennyire egyet értenek azzal, hogy a menstruáció gyengítő esemény. Vagyis a nők inkább nem értenek egyet, a férfiak valamennyire egyet értenek azokkal a hiedelmekkel, melyek szerint a menstruáció idején a nők nem várhatnak ugyanannyit maguktól, mint a hónap többi részében; hogy ilyenkor esetleg nem tudnak ugyanolyan jól teljesíteni sem intellektuális, sem sport feladatokban; hogy ezt el kell fogadniuk; hogy nem érzik ugyanolyan fittnek magukat, fáradtabbak, mint a hónap többi részében; és hogy több figyelmességet várnak ilyenkor a barátaiktól.

A nők inkább nem értenek egyet, a férfiak nem értnek egyet azzal, hogy tagadni kellene a menstruáció hatásait. Vagyis a nők inkább nem értenek egyet, a férfiak nem értenek egyet az olyan hiedelmekkel, melyek szerint a legtöbb nő túlreagálja a menstruációval együtt járó enyhe testi tüneteket; hogy a nők a menstruációt csak kifogásként használják, ha feszültek, ingerlékenyek.

A nők egyet értenek, a férfiak valamennyire egyet értenek azzal, hogy a menstruáció természetes esemény. Vagyis a nők egyet értenek a férfiak valamennyire egyet értenek azokkal a hiedelmekkel, amelyek a menstruáció természetes folyamat voltára (pl. „A menstruáció nyilvánvaló példája annak a ritmusnak, ami áthatja az egész életet.”), a női egészség jelére (pl. „A havonta jelentkező menstruáció egy nő általános jó egészségének a jele.”), a nők menstruációjukkal, testükkel való természetes/pozitív kapcsolatára (pl. „A menstruáció lehetőséget ad a nőknek, hogy kapcsolatban legyenek a testükkel.”) vonatkoznak.

A nők és férfiak menstruációs attitűdjében két skálán nem találtunk szignifikáns különbséget: „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” és „A menstruáció mint kellemetlen esemény” skálákon.

Eredményeink szerint mind a nők, mind a férfiak egyet értenek azzal, hogy a nők hangulatát befolyásolja a menstruációs státuszuk, vagyis egyet értenek azokkal a hiedelmekkel, melyek szerint a nők könnyebben lesznek idegesek vagy feszültek a menstruációjuk idején, vagy azt megelőző napokon, mint a ciklus többi napján; hogy a hangulatuk ciklusfüggő; és a hangulatváltozásból előre jelezhető a ciklus kezdete.

Továbbá mind a nők mind a férfiak valamennyire egyet értenek azzal, hogy a menstruáció kellemetlen esemény, vagyis mind a nők mind a férfiak valamennyire egyet értenek azokkal a hiedelmekkel, melyek szerint a menstruáció olyasvalami, ami jobb lenne, ha nem lenne; amin jó lenne majd egy napon pár perc

alatt túljutni; hogy a nők nem élvezik a menstruációjukat; hogy az egyetlen pozitívuma, hogy lehet tudni, hogy nem terhesek; és hogy a férfiaknak valódi előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.

Korlátok, kitekintés

A vizsgálatba egészséges (kizáró ok volt a krónikus betegség) 18. évét betöltött, már menstruáló és még menstruáló (nem volt kizáró ok, hogy rendszeres vagy rendszertelen menstruációs ciklussal rendelkező-e, de kizáró ok volt a menopauza, áldott állapot) hormonális fogamzásgátló eszközzel nem élő nőket és attitűdkutatás lévén 18. életévüket betöltött férfiakat vontunk be. További vizsgálatok szükségesek a jelen vizsgálatból kizárt populáció bevonásával (pl. hormonális fogamzásgátló eszközzel élők, menstruációs problémákkal - pl. fájdalmas menstruációval élők stb.).

Az MAQ-val végzett nemzetközi kutatások felhívják a figyelmet a téma kultúra specifikus voltának természetére, így érdemes a magyar vonatkozásokat figyelembe vevő tételek kidolgozásán, új vagy módosított kérdőív kialakításán fáradozni.

IRODALOMJEGYZÉK

- Allen, K. R., Kaestle, C. E., & Goldberg, A. E. (2011). More than just a punctuation mark: How boys and young men learn about menstruation. *Journal of Family Issues*, 32(2), 129-156.
- Anson, O. (1999). Exploring the bio-psycho-social approach to premenstrual experiences. *Social Science & Medicine*, 49(1), 67-80.
- Beausang, C. C. (2000). Personal stories of growing up sexually. *Issues in comprehensive pediatric nursing*, 23(3), 175-192.
- Bramwell, R. S., Biswas, E. L., & Anderson, C. (2002). Using the menstrual attitude questionnaire with a British and an Indian sample. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 20(3), 159-170.
- Brooks-Gunn, J. (1985). The salience and timing of the menstrual flow. *Psychosomatic Medicine*.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1980). The menstrual attitude questionnaire. *Psychosomatic Medicine*.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1982). The development of menstrual-related beliefs and behaviors during early adolescence. *Child Development*, 1567-1577.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1983). The experience of menarche from a developmental perspective. In *Girls at puberty* (pp. 155-177). Springer, Boston, MA.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1986). Men's and women's attitudes and beliefs about the menstrual cycle. *Sex Roles*, 14(5-6), 287-299.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (2013). Developmental processes in the experience of menarche. In *Issues in Child Health and Adolescent Health* (pp. 124-154). Psychology Press.

- Chandra, P. S., & Chaturvedi, S. K. (1992). Cultural variations in attitudes toward menstruation. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 37(3), 196-198.
- Chaturvedi, S. K., & Chandra, P. S. (1991). Sociocultural aspects of menstrual attitudes and premenstrual experiences in India. *Social Science & Medicine*, 32(3), 349-351.
- Chrisler, J. C. (1988). Age, gender-role orientation, and attitudes toward menstruation. *Psychological Reports*, 63(3), 827-834.
- Chrisler, J. C., & Johnston-Robledo, I. (2002). Motherhood and reproductive issues. In *Issues in the psychology of women* (pp. 199-226). Springer, Boston, MA.
- Chrisler, J. C., Gorman, J. A., Marván, M. L., & Johnston-Robledo, I. (2014). Ambivalent sexism and attitudes toward women in different stages of reproductive life: A semantic, cross-cultural approach. *Health care for women international*, 35(6), 634-657.
- Clarke, A. E., & Ruble, D. N. (1978). Young adolescents' beliefs concerning menstruation. *Child Development*, 231-234.
- Epstein, M., & Ward, L. M. (2008). "Always use protection": Communication boys receive about sex from parents, peers, and the media. *Journal of youth and adolescence*, 37(2), 113-126.
- Ericksen, K. P. (1987). Menstrual symptoms and menstrual beliefs: National and cross-national patterns. In *Premenstrual Syndrome* (pp. 175-187). Springer, Boston, MA.
- Fingerson, L. (2005). Agency and the body in adolescent menstrual talk. *Childhood*, 12(1), 91-110.
- Fingerson, L. (2012). *Girls in power: Gender, body, and menstruation in adolescence*. SUNY Press.
- Forbes, G. B., Adams-Curtis, L. E., White, K. B., & Holmgren, K. M. (2003). The role of hostile and benevolent sexism in women's and men's perceptions of the menstruating woman. *Psychology of Women Quarterly*, 27(1), 58-63.
- Frank, D., & Williams, T. (1999). Attitudes about menstruation among fifth-, sixth-, and seventh-grade pre-and post-menarcheal girls. *The Journal of school nursing: the official publication of the National Association of School Nurses*, 15(4), 25-31.
- Geller, S. E., Harlow, S. D., & Bernstein, S. J. (1999). Differences in menstrual bleeding characteristics, functional status, and attitudes toward menstruation in three groups of women. *Journal of women's health & gender-based medicine*, 8(4), 533-540.
- Golub, S. (1992). *Periods: From menarche to menopause*. Sage Publications, Inc.
- Hardie, E. A., & McMurray, N. E. (1992). Self-stereotyping, sex role ideology, and menstrual attitudes: A social identity approach. *Sex Roles*, 27(1-2), 17-37.
- Heard, K. V., & Chrisler, J. C. (1999). The stereotypic beliefs about menstruation scale. *Looking forward, looking back: The place of women's everyday lives in health research*, 139-143.
- Hoerster, K. D., Chrisler, J. C., & Rose, J. G. (2003). Attitudes toward and experience with menstruation in the US and India. *Women & health*, 38(3), 77-95.
- Hong, S. M., & Hardie, E. (1988). The factor structure of the MAQ in Australian context, fm.
- Johnston-Robledo, I., & Stubbs, M. L. (2013). Positioning periods: Menstruation in social context: An introduction to a special issue.
- Jurgens, J. J., & Powers, B. A. (1992). An exploratory study of the menstrual euphemisms, beliefs, and taboos of head start mothers. *Violence Against Women: Nursing Research, Education, and Practice Issues*, 35.

- Kalman, M. (2003). Taking a different path: menstrual preparation for adolescent girls living apart from their mothers. *Health care for women international*, 24(10), 868-879
- Kissling, E. A. (1996). Bleeding out loud: Communication about menstruation. *Feminism & Psychology*, 6(4), 481-504.
- Koff, E., & Rierdan, J. (1995a). Preparing girls for menstruation: recommendations from adolescent girls. *Adolescence*, 30(120), 795.
- Koff, E., & Rierdan, J. (1995b). Early adolescent girls' understanding of menstruation. *Women & health*, 22(4), 1-19.
- Koff, E., Rierdan, J., & Jacobson, S. (1981). The personal and interpersonal significance of menarche. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 20(1), 148-158.
- Kowalski, R. M., & Chapple, T. (2000). The social stigma of menstruation: Fact or fiction?. *Psychology of Women Quarterly*, 24(1), 74-80.
- Lawlor, S., & Choi, P. Y. L. (1998). The generation gap in menstrual cycle attributions. *British journal of health psychology*, 3(3), 257-263.
- Laws, S. (1991). *Issues of blood: The politics of menstruation*. Springer.
- Lee, J., & Sasser-Coen, J. (2015). *Blood stories: Menarche and the politics of the female body in contemporary US society*. Routledge.
- Lu, Z. Y. J. (2001). The relationship between menstrual attitudes and menstrual symptoms among Taiwanese women. *Journal of advanced nursing*, 33(5), 621-628.
- Marván, M. L., Cortés-Iniestra, S., & González, R. (2005). Beliefs about and attitudes toward menstruation among young and middle-aged Mexicans. *Sex Roles*, 53(3-4), 273-279.
- Marván, M. L., Ramírez-esparza, D., Cortés-iniestra, S., & Chrisler, J. C. (2006). Development of a new scale to measure beliefs about and attitudes toward menstruation (BATM): Data from Mexico and the United States. *Health Care for Women International*, 27(5), 453-473.
- McPherson, M. E., & Korfine, L. (2004). Menstruation across time: menarche, menstrual attitudes, experiences, and behaviors. *Women's Health Issues*, 14(6), 193-200.
- Moos, R. H. (1968). The development of a menstrual distress questionnaire. *Psychosomatic medicine*, 30(6), 853-867.
- Morse, J. M., & Kieren, D. (1993). The adolescent menstrual attitude questionnaire, part II: Normative scores. *Health Care for Women International*, 14(1), 63-76.
- Morse, J. M., Kieren, D., & Bottorff, J. (1993). The adolescent menstrual attitude questionnaire, part I: Scale construction. *Health care for women international*, 14(1), 39-62.
- Nyitrai, E. (2019). Felnőttek menstruációs attitűdjének vizsgálatában használt kérdőíves eljárások - Elméleti áttekintő tanulmány. *Psychologia Hungarica VII/1*. 10-24.
- Nyitrai, E., & Takács, Sz. (2019a). A menstruációs attitűd kérdőív (Menstrual Attitude Questionnaire MAQ, Brooks-Gunn & Ruble, 1980) magyar változatának bemutatása, *Psychologia Hungarica VII/1*. 25-44.
- Paige, K. E. (1983). Social exchange and dilemmas of reproduction. In *Plenary Address to the American Sociological Association Convention, Detroit, MI, August*. Google Scholar.
- Parlee, M. B. (1974). Stereotypic beliefs about menstruation: a methodological note on the Moos Menstrual Distress Questionnaire and some new data. *Psychosomatic Medicine*.

- Rempel, J. K., & Baumgartner, B. (2003). The relationship between attitudes towards menstruation and sexual attitudes, desires, and behavior in women. *Archives of Sexual Behavior*, 32(2), 155-163.
- Rothbaum, B. O., & Jackson, J. (1990). Religious influence on menstrual attitudes and symptoms. *Women & health*, 16(1), 63-78.
- Ruble, D. N., & Brooks-Gunn, J. (1982). The experience of menarche. *Child Development*, 1557-1566.
- Ruble, D. N., Boggiano, A. K., & Brooks-Gunn, J. (1982). Men's and women's evaluations of menstrual-related excuses. *Sex Roles*, 8(6), 625-638.
- Schooler, D., Ward, L. M., Merriwether, A., & Caruthers, A. S. (2005). Cycles of shame: Menstrual shame, body shame, and sexual decision-making. *Journal of Sex Research*, 42(4), 324-334.
- Stubbs, M. L., Rierdan, J., & Koff, E. (1989). Developmental differences in menstrual attitudes. *The Journal of Early Adolescence*, 9(4), 480-498.
- Sveinsdóttir, H. (1993). The attitudes towards menstruation among Icelandic nursing students—Their relationship with menstrual preparation and menstrual characteristics. *Scandinavian journal of caring sciences*, 7(1), 37-41.
- Tampax, Inc. (1981). Tampax Report. Summary of survey results on a study of attitudes towards menstruation.
- Teitelman, A. M. (2004). Adolescent girls' perspectives of family interactions related to menarche and sexual health. *Qualitative Health Research*, 14(9), 1292-1308.
- Yücel, B., & Polat, A. (2003). Attitudes toward menstruation in premenstrual dysphoric disorder: a preliminary report in an urban Turkish population. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 24(4), 231-237.

Szerzői munkamegosztás

Nyitrai Erika: a kérdőívcsomag összeállítása, adatgyűjtés lebonyolítása, adatok rögzítésének ellenőrzése, elméleti áttekintés, eredmények értelmezése. Takács Szabolcs: statisztikák, eredmények értelmezése.